

Asia: VM212:00/2018 VN/10384/2019

Lausuntopyyntö valtionavustushankkeessa (VM212:00/2018) toimivan järjestöjaoston väliraportista

1 Taustatiedot

Lausunnonantaja

Yhdistys

2 Järjestöjaoston alustavat ehdotukset ja selvityksen kohteet

1 Monivuotiset toiminta-avustukset (s. 14)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta.

Samalla on keskeistä huomioida tasapuolisuus ja se, että kaikkia resursseja ei niiden vähetessä kohdenneta pitkään rahoitusta saaneille tahoille, joka saattaisi johtaa siihen, että uusille toimijoille ja toiminnoille ei riittäisi rahoitusta. Monivuotisten avustusten rinnalla olisi tärkeää säilyttää myös kehittämistä ja kokeilua mahdollistava rahoitus, jotta järjestötoiminta voisi edelleen olla yhteiskunnallisten uudistusten aloittaja ja vastata toimintaympäristön ja tarpeiden muutoksiin nopeastikin.

Avustuksen myöntäjän ja saajan välinen avoin keskustelu yhdistyksen pitkän ajan suunnitelmista ja siihen yhdistetyt monivuotiset toiminta-avustukset voisivat luoda pohjaa valtionavustuksen alaisten järjestöjen autonomisuuden lisäämiselle. Erittäin tärkeää on, että avustuksen saajien ja myöntäjien välillä on toimiva keskusteluyhteys ja avustuksen saajat ovat oikea-aikaisen ja tasapuolisen neuvonnan ja ohjauksen piirissä.

2 Valtionavustushakujen koordinointi (s. 15)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta.

On kannatettavaa, että eri rahoitushakemuksiin liittyvää työmäärää voidaan näillä ehdotuksilla vähentää ja valtionavustushaku tukee johdonmukaista kokonaisuuksien rakentamista ja aikataulutusta.

3 Valtionavustusten digitaalinen haku ja raportointi (s. 15)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta.

Digitaaliseen hakuun ja raportointiin siirryttäessä olisi ensiarvoisen tärkeää, että maakunnissa olisi tarjolla ohjausta ja tukea erilaisille ja erikokoisille järjestöille avustusten hakuun, toiminnan toteuttamiseen ja raportointiin. Tehtävä olisi luonteva maakunnallisille verkostojärjestöille. Laaja-alainen ohjaus ja tuki, jonka saamisen edellytyksenä ei ole jäsenyys valtakunnallisessa järjestössä, mahdollistaa myös pienempien yhdistysten ja järjestöjen osallistumisen valtionavustus pohjaisen toiminnan toteuttamiseen.

4 Valtakunnallisten keskusjärjestöjen rooli valtionavustustoiminnassa (s. 16)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry ehdottavat muutoksia.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry pitävät tärkeänä, että valtionavustusten saantiin kehitetään menettelytapoja, jotka vähentävät avustuksen saantiin ja käyttöön liittyvää hallinnollista työmäärää.

Keskeistä on se, että avustusten keskittäminen jaettavaksi valtakunnallisten keskusjärjestöjen kautta ei vähennä niiden maakunnallisten ja alueellisten järjestöjen toimintamahdollisuuksia, jotka ovat eivät ole organisoituneet liittotasolla. Liittoihin kuuluvillekin järjestöille pitää mahdollistaa niiden itsenäinen asema ja mahdollisuus hakea avustuksia suoraan ilman liittoa välikätenä.

Järjestöissä on paljon toimijoita, jotka eivät kuulu jäsenenä valtakunnallisiin järjestöihin ja tällaisia järjestöjä perustetaan enenevässä määrin. Järjestöjen kehittämistoiminnan tuloksellisuutta lisää se, että yksittäiset järjestöt ja yhdistykset saavat resurssia itsenäiseen kehittämistoimintaan.

Toisaalta, pienten vapaaehtoisvoimin toimivien järjestöjen näkökulmasta on tärkeää, että liitoilla on mahdollisuus hakea avustusta valtakunnalliseen käyttöön ja jakaa jäsenyhdistyksilleen avustusta eteenpäin, jotta byrokratia ei kasva liian vaativaksi esim. osan potilasjärjestöjen osalta itsenäinen haku ei välttämättä onnistuisi.

Tärkeää onkin turvata se, että maakunnissa olisi tarjolla ohjausta ja tukea erilaisille ja erikokoisille järjestöille avustusten hakuun, toiminnan toteuttamiseen ja raportointiin. Tehtävä olisi luonteva maakunnallisille verkostojärjestöille. Laaja-alainen ohjaus ja tuki, jonka saamisen edellytyksenä ei ole jäsenyys valtakunnallisessa järjestössä, mahdollistaa myös pienempien yhdistysten ja järjestöjen osallistumisen valtionavustus pohjaisen toiminnan toteuttamiseen. Maakuntapohjaisen ohjauksen ja tuen voi organisoida myös suuralueille järjestöpohjaisina alueellisina neuvonta- ja tukiorganisaatioina kuten selvitysmiehet Aaro Harju ja Jorma Niemelä esittivät raportissaan Järjestöjen taloudellisista toimintaedellytyksistä 2/2011 Selvityksiä ja ohjeita, Oikeusministeriö.

5 Rahapeliteuttoja jakavien ministeriöiden toimintatapojen yhdenmukaistaminen (s. 17)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta.

On kannatettavaa, että vertailun pohjalta voitaisiin luoda kaikkien edellä mainittujen ministeriöiden ehdoille yhtenäinen rakenne ja tulkinta. Tärkeää on myös järjestöjaoston ehdotus, että toimialan erityispiirteistä johtuvia perusteltuja haku-, myöntö-, käyttö- ja selvitysehtoja ei tarvitse sovittaa yhteen.

Erilaisten toiminta-alojen ja toimintojen erityispiirteet on tärkeää huomioida kriteeristön laadinnassa. On niin sanotusti eri asia liikuttaa massoja kuin tarjota pitkäkestoista tukea erityisryhmille.

6 Valtionavustustoiminnan uusi toimintamalli (s. 18)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta

Uuteen toimintamalliin siirtyminen edellyttää toimintakulttuurin muutosta, kuten valtionapuviranomaisten ja valtionavustusten hakijoiden yhteistyötä, yhteiskehittämistä ja yhteisvaikutusta. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry katsovat, että uusi toimintamalli ja siihen liittyvä toimintakulttuurin muutos edellyttää alueellisten toimijoiden, mm maakunnallisten verkostojärjestöjen parempaa integraatiota ja osallisuutta yhteiseen valmisteluun. Näin valmistelussa tulisi kuulluksi alueellisten ja paikallisten sekä pienempien yhdistystoimijoiden ääni maantieteellisesti koko Suomen kattavasti ja kootusti.

7 Odottamattomien muutosten huomioon ottaminen (s. 18)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta

Järjestöjaoston ehdotus, että yhdistysten äkillisiä talous- ja toimintamuutoksia alettaisiin seurata kahden vuoden jaksolla on kannatettava. Aitojen kokeilujen ja tuloksetta kehittämissä toteuttamisen edellytyksenä on se, että avustuksen saaja voi hankekauden aikana arvioida tavoitteen ja toimintojen tarkoituksenmukaisuutta ja tehdä tarvittaessa muutoksia resurssien ja toimintojen suuntaamisessa joustavasti. Tällä hetkellä STEA-rahoitteista kehittämistoimintaa hankaloittavat tiukat talous- ja toimintaohjeistukset.

8 Toiminnassa tapahtuvien olennaisten ja/tai odottamattomien muutosten ilmoittaminen (s. 19)

-

9 Yhdistysten talouden ja toiminnan raportointi (s. 19)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta.

Kannatettavaa on mm, että arvioinnin painopiste siirrettäisiin jälkikäteen tehtävästä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnista valtionavustustoiminnan systemaattiseen

ennakointiin, seurantaan ja jatkuvaan kehittämiseen. Jatkuva avoin vuoropuhelu avustuksen myöntävän tahon kanssa tukee raportointia ja arviointia.

10 Yhdistysten osallisuus ja vaikuttaminen (s. 20)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta selvityksen laatimisesta.

Järjestöjaoston raportin mukaan yhdistykset kaipaavat valtionavustusten hakijoiden ja myöntäjien viestintää ja vuorovaikutusta sekä vaikuttamismahdollisuuksia. Järjestökyselyn ja kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan (KANE) verkkokyselyn perusteella yhdistykset haluavat vaikuttaa kansalaisyhteiskuntaa koskevan lainsäädännön uudistamiseen ja valtionavustustoiminnan kehittämiseen. Lainsäädäntömuutosten vaikutuksia on arvioitava myös kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Osa yhdistyksistä kokee yhteiskuntavaikuttamiseen ja

vaikuttajaviestintään liittyvää eriarvoisuutta, kuten resurssien puutetta. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry yhtyvät tähän näkemykseen ja painottavat, että kansalaisyhteiskunnan keskeinen osa, maakuntien toimijat, eivät ole riittävällä tavalla päässeet osallistumaan yhteiseen vuorovaikutukseen ja vaikuttamiseen.

Valtionavustustoiminnan uutta toimintamallia varten on selvitettävä, miten valtionavustuksia hakevat yhdistykset ja niitä myöntävät valtionapuviranomaiset toimisivat yhdessä. Järjestöjaosto hyödyntää työskentelyssä esimerkiksi Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa -loppuraportin tekijöiden asiantuntemusta ja sidosryhmäyhteistyötä. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta on v 2020 perustettu toimielin, joka kannattaa ottaa mukaan yhteiseen kehittämis- ja vaikuttamistoimintaan kattavamman osallisuuden ja koko Suomen käsittävän vuoropuhelun varmistamiseksi. Tämä on linjassa Oikeusministeriön Kansalaisyhteiskunnan tila – ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa –loppuraportin suosituksen kanssa, jossa ehdotetaan varmistettavaksi, että kaikilla Suomen alueilla on kansalaistoimintaa tukeva ja yhteisiä resursseja koordinoiva taho.

11 Valtionavustushakemusten ja -selvitysten käsittely tiimeissä (s. 21)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta

Rahapelituotoista valtionavustuksia myöntäviä ministeriöitä suositellaan käsittelemään valtionavustushakemuksia ja -selvityksiä sekä mahdollisuuksien mukaan koko valtionavustusprosessia tiimeissä. Avustushakemuksia käsitellään eri hallinnonaloilla nykyisin sekä yksin että tiimeissä. Esimerkiksi STEA käsittelee koko valtionavustusprosessin tiimeissä. Tiimeissä tehtävään työhön siirtyminen edellyttää valtionapuviranomaisilta henkilöstösuunnittelua ja työtehtävien järjestelyä. Opetus- ja kulttuuriministeriössä havaittiin, ettei tiimityöskentelymalli lisää virkahenkilöiden työtaakkaa verrattuna aiempaan toimintamalliin, jossa virkahenkilöt toteuttivat hakuprosessit yksin. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry tähdentävät, että avustuksen hakijoiden oikeusturva on vahvempi, mikäli avustushakemuksia käsittelee useampi henkilö. Tämä ei saa kuitenkaan lisätä käsittelyaikoja ja tuoda hakemusmenettelyyn lisäbyrokratiaa.

12 Yleisavustusten ja erityisavustusten arviointikriteerit (s. 21)

Valtionavustuksen käyttötarkoitus määrittelee, onko avustus yleisavustus, kohdennettu yleisavustus vai erityisavustus. Määrittelyyn vaikuttaa myös avustuslaji. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry yhtyvät järjestökyselyssä esille nousseeseen näkemykseen, että valtionavustusten käyttötarkoitukset eivät ole aina selkeitä. Yhdistykset saattavat hakea niin yleisavustusta kuin erityisavustustakin samankaltaiseen toimintaan, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry pitävät hyvänä, että valtionavustusten käyttötarkoitukset määriteltäisiin selkeillä kriteereillä ja määriteltyä käyttötarkoitusta voitaisiin selkeyttää erityisehdoilla tai päätöskohtaisilla ehdoilla.

Yhdistysten säännöllisesti toistuvan toiminnan pääasiallinen valtionavustus olisi yleisavustus tai kohdennettu yleisavustus. Erityisavustukset myönnettäisiin sen sijaan uusien toimintamallien ja -menetelmien tavoitteelliseen kokeilemiseen ja kehittämiseen.

Yleisavustuksilla ja kohdennetuilla yleisavustuksilla rahoitettaisiin yhdistystä ohjaavien periaatteiden, kuten sääntöjen mukainen yleishyödyllinen toiminta ja siihen liittyvät tukitehtävät, joita ovat esimerkiksi edunvalvonta, hallinto sekä viestintä ja markkinointi. Yhdistyksen odotetaan myös kehittävän toimintaansa yleisavustuksella tai kohdennetulla yleisavustuksella sen toimintaympäristön ja toimintaedellytysten muuttuessa. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry pitävät keskeisenä lähtökohtana ja oikeudenmukaisuusperiaatteena sitä, että yleisavustuksia ja kohdennettuja avustuksia myönnetään entistä enemmän suoraan alueille, joihin hyvinvointialueita tällä hetkellä rakennetaan. Keskeistä on tällöin varmistaa, että maakuntien verkostojärjestöjen edustajat ovat mukana avustuskriteerien määrittelyssä.

Yleisavustukset ja kohdennetut avustukset ovat tärkeitä yhdistysten hallinnon toteuttamiseksi, jotta pitkäjänteistä ja tuloksekasta kehittämistoimintaa voidaan ylipäättään tehdä. Myös alueella toimivat yhdistykset tarvitsevat hallintoa toimintojensa organisoimiseen. Raportointia ja arviointia kehitettäessä on tärkeää tunnistaa se, että pienillä toimijoilla ei ole resurssia erilliseen raportointi- ja arviointihenkilöstöön, vaikka toiminta muutoin olisi kokoaan vaikuttavampaa ja tuloksellista. Alueellisten neuvonta- ja tukiorganisaatioiden resurssojen voisi tukea pieniä yhdistyksiä niiden hallintotehtävissä.

13 Yhteiset vastuullisuuskriteerit (s. 22)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta

Olemme samaa mieltä kuin suuri osa järjestökyselyyn vastanneista, että valtionavustusten myöntämisen kriteereinä voidaan käyttää tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kestävän kehityksen edistämistä. Pidämme hyvänä sitä, että valtionavustushankkeessa vastuullisuuskriteerit sekä tavoitteet ja lähtökohdat sanoitettaisiin ja määriteltäisiin selkeästi, jotta niiden arviointi ja tulkinta ovat nykyistä yhtenäisempiä.

14 Varainhankinta ja rahoituslähteiden yhteensovittaminen (s. 22)

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat ehdotusta

Yhdistysten omarahoituksen hankinta lisää niiden autonomisuutta ja riippuvuutta julkisista rahoituksista. Julkisten avustusten epävarmuus lisää yhdistysten tarvetta ja painetta monipuolistaa

rahoituspohjaansa ja kehittää varainhankintaa. Valtionavustusta saavat yhdistykset saattavat olla tilanteessa, jossa avustusten ehdot estävät varainhankinnan ja taluspohjan laajentamiseen liittyvän kehittämistyön.

Valtionavustuksia hakevia yhdistyksiä halutaan kannustaa kehittämään varainhankintaansa taloudellisten toimintaedellytysten vahvistamiseksi. Valtionavustushankkeessa selvitetään, miten yhdistysten toimintojen erilaisia rahoituslähteitä voitaisiin sovittaa yhteen. Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry pitävät tärkeänä, selvityksen lähtökohtaa, että yhdistyksen tulot eivät vähentäisi yleisavustusta tai kohdennettua yleisavustusta, vaan tulot otettaisiin pääsääntöisesti huomioon positiivisesti harkittaessa ja myönnettäessä avustusta, jos järjestön toiminta on ollut tuloksellista.

Järjestökyselyn perusteella yli puolella yhdistyksistä on toimintaa, jonka ne rahoittavat omalla rahoituksella valtionavustusten asemesta. Noin puolet järjestökyselyyn vastanneista toivoo, että ulkopuolinen panostus, kuten vapaaehtoinen talkootyö, otettaisiin huomioon valtionavustusta myönnettäessä. Nykyisin käytäntö vaihtelee ja pidämme tärkeänä, että tähän luodaan yhdenmukaiset käytännöt.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry ry kannattavat sitä, että järjestöjaosto selvittää lisää yhdistysten toimintojen rahoituslähteiden yhteensovittamisen mahdollisuuksia.

Eri ministeriöiden rajoituspohjien yhdistäminen siten, että se mahdollistaisi paikallisesti eri toimialojen järjestöjen yhteishankkeita olisi kannatettavaa mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen eteen tehtävän järjestötyön monipuolistamiseksi.

15 Taloustarkastajan tehtävä (s. 23)

-

3 Järjestöjaoston väliraportti ja valtionavustustoiminta

Järjestöjaoston väliraporttia koskevat yleiset huomiot

Järjestöjaosto tunnistaa, että osa alustavista ehdotuksista ja selvityksen kohteista on juridisesti ongelmallisia, minkä se ottaa huomioon valmistelussaan. Järjestöjaosto kokee, että niistä on tärkeää keskustella. Sen vuoksi järjestöjaosto on dokumentoinut väliraporttiin myös ristiriitaisia huomioita ja vielä ratkaistavia asioita, mikä avaa ehdotusten ja selvitysten kohteiden laatua ja luonnetta. Järjestöjaosto on halunnut tehdä väliraportistaan rohkean

keskustelunavauksen, josta se toivoo avointa, laajaa ja kantaa ottavaa keskustelua. Järjestöjaosto kokoaa ehdotuksensa loppuraportiksi valtionavustushankkeen ohjausryhmälle. Ennen sitä järjestetään tarvittaessa toinen lausuntokierros osana valmistelua.

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry näkevät tämän keskustelun tärkeäksi ja toivovat, että neuvottelukunta pääsee osalliseksi keskusteluihin tulevaisuudessa.

Valtionavustustoimintaa koskevat yleiset huomiot

Maakuntien verkostojärjestöjen neuvottelukunta ja Hämeen Setlementti ry kannattavat Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020 – luvun Suomessa toimenpidesuosituksista maakunnallisten verkostojärjestöjen rahoituksen järjestämistä jaetusti kaikilta järjestöjä rahoittavilta ministeriöiltä (ainakin STM ja OKM), jotta käytännön toiminnan kannalta keinotekoinen raja sote- ja muiden hyvinvointia edistävien järjestöjen tukemisesta poistuu (vrt. STEAn rajaukset). Tämä vahvistaisi eri yhdistysten yhteistyötä ja sen rakentumista hyvinvointialueiden ja kuntien kanssa yhteistyössä alueilla ja ratkaisisi tässä raportissa aiemmin määriteltyjä ongelmia mm. järjestöjen osaamisessa.

Valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaistamista koskevat ehdotukset järjestöjaostolle valmistelun jatkamiseksi

-

Löyttyjärvi Sara
Hämeen Setlementti ry